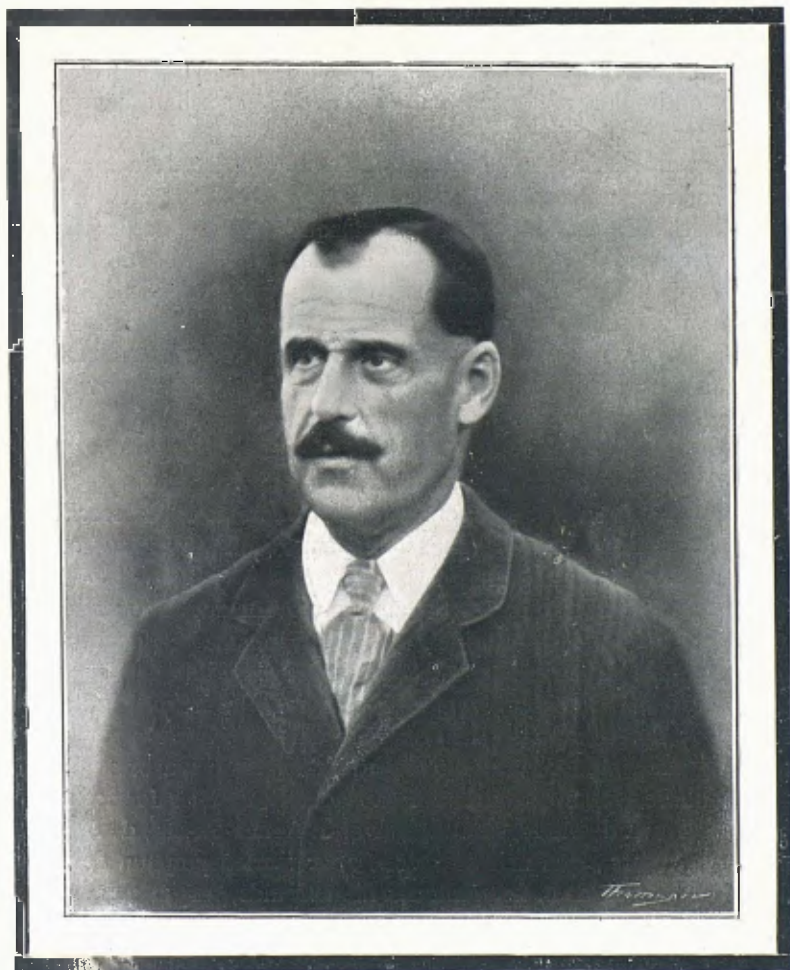

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

Juli Soler y Santaló

† 30 d'abril de 1914

EL XALET-REFUGI DE LA RENCLUSA EN CONSTRUCCIÓ A LES MONTANYES MALEÏDES*

RELACIÓ DELS TREBALLS EFECTUATS
DURANT LA TEMPORADA DE L'ANY 1913

PASSADA la llarga hivernada, que en aquells alterosos llocs obliga a fer impossibles les obres per més de cinc mesos seguits, arribà el juny, i amb ell les primeres alenades de la primavera, que, començant a fondre la neu, tornaren a la vida activa aquella tant migrada naturalesa.

Per aquest temps se rebé en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA una comunicació de la Quefatura de Monts d'Osca fent assaber que s'havia disposat la pujada a Benasque, per al dia 4 de juny, de l'enginyer quefe de la secció de l'Alt Éssera, perquè en nom d'aquella es procedís a l'entrega oficial del terreny concedit per l'Estat al CENTRE, i per a l'emplaçament del refugi en qüestió. Havent d'assistir a l'acte, per part de la nostra societat, persona per ella nomenada, la Junta Directiva delegà amb plens poders el que sotscriu perquè en son nom rebés la possessió esmentada.

Personat jo a Benasque el dia fixat, l'endemà, dia 5 de juny, sortírem de la vila, de bon matí, l'enginyer abans esmentat, Sr. Claver; l'ajudant de Monts, Sr. Mas; el sobreguarda forestal de la secció, i el guarda de Benasque, an els quals acompanyaven l'arrendador, senyor Sayó, un moço i el que sotscriu.

Férem via camí del port amunt, recorrent aquell itinerari tant pireneenc, un dels més atractívols dels Alts Pireneus per lo fàcil i pintoresc. La naturalesa ens apareixia tot just deixondida del llarg ensofiment hivernal i deixant veure els efectes de la fatídica lluita dels elements: llargs trajectes del bon camí del tot esborrats per les lliarades (allaus) de roques i terregada; d'ací d'allà arbres ajaçats, arrels enlaire i procedents de qui sab aon. D'aquelles formoses cascades de Fuent de Ruda, de Sant Ferrer, d'Aguas-Passas, de Literola, de Remuñe, etc., que més endavant apareixerien com un devassall d'argent fos, sols ne lluïen quelques filets líquids, senyal evident que

* Treball inèdit trobat entre els manuscrits del Sr. Soler amb destí an aqueixa publicació.

el desglaç en les altures no havia començat encara. De les atapeïdes avetoses incommovibles i que semblen no rendir acatament al geni destructor, en sobressortia qualche atrevit tany de faig o tell, que amb son tendre i lluent fullatge donava l'únic senyal de desvetllament an aquell conjunt encara atuit per l'hivernada.

Mes això anà canviant com més pujàvem, apareixent aviat els claps de neu a l'Hospital, on els caients de les alteroses serres que el rodegen eren ben coberts pel blanc mantell. A l'embocar el pla d'Estany, i part d'amunt d'aquell, se'ns desplegà a l'enfront aquell esplèndid amfiteatre dels Barrancs i de la Chalenca, d'aspecte completament d'hivern. La neu ho cobria tot, i fins el cel hi feia jòc amb son tint gris brut i amb els darrers termes boirinosos pel torb.

A la pleta de la Renclusa ens calgué forçosament deixar les cavalcadures, amb gran racança de l'enginyer, que semblava trobar-s'hi molt a pler, encamallat dalt d'una d'aquelles besties forçudes del país.

Després d'haver menjat quelcom, emprenguérem la costa de la Renclusa, tenint al davant el nostre centre d'operacions. Després de moltes aturades (car els nostres acompanyants no estaven gaire entrenats a caminar per sobre la neu), per fi, prop d'a mig-dia arribàrem, gens reaccionats del fret, al ras de la Renclusa, guiant jo an el lloc on se trobaven els desmunts del nou edifici, dels quals res es veia.

Tot era en ple hivern. El barranc de la Renclusa era tot tapat per la neu d'un imponent allau que havia baixat de les geleres de la Maladeta. Son corrent de curs soterrani apareixia a pocs passos del colador del Tormo, sortint d'un bonic pont de neu. De l'emplaçament del nou refugi a l'antiga cabana de la Renclusa s'hi podia anar a peu pla i travessant el susdit barranc. En aquella la neu arribava fins al llindar de la porta, i de son interior sortia un baf de fredor humida, catau de reumatismes i refredaments.

Mon amic Josep i jo anàvem tirant els nostres plans per a l'esdevenidor, i no deixàvem de vista els enginyers, que, boi reposats del fort repetjò passat, oferien un semblant d'astorament. « — Vea, don Ignacio : ya estamos en el solar de nuestro futuro refugio », li diguí jo. A lo qual ell no trigà a contestar-me, amb un to de gran admiració: « — ¿Y aquí quieren Vds. edificar la casa?... » « — Esto es la Siberia española », li afegí l'ajudant amb un ceceig de bon andaluç. Jo els diguí que si li tornaven passat un mes trobarien tot canviat aquell quadre, amb els alevats verdejants i esmaltats per les floretes de variats colors, amb el brogit del barranc fressós, i destacant la volta del

cel amb aquell blau intens del cel d'Espanya, com ne diuen els estrangers quan veuen el nostre país.

No es donaven per convençuts, i vaig afegir-hi que llavors aquella freda solitud n'era ben allunyada pel retruny de lessabates ferrades dels excursionistes i pels crits i esplais dels visitants, entre els quals s'hi compten ardides senyoretes típicament habillades, que amb llurs marxex no justifiquen el dictat de sexe dèbil... « — ¡Estas, éstas!... » digué l'ajudant interrompent-me, tot animat, i sortint d'aquell estat de fret ensopiment.

Després d'haver-se fet càrrec de l'encontrada, jo els vaig indicar el perímetre que desitjava que afectés el terreny concedit per l'Estat; i, essent llavors impossible el col·locar-hi fites, es prengué nota de tot.

Abans de disposar el retorn, car no feia allí de gaire bon estar, vaig dir a l'enginyer, amb un to tant formal com poguí : « — Ahora, D. Ignacio, habrá que cumplimentar la segunda parte de nuestra misión subiendo al pico de Aneto a demarcar el área concedida igualmente por el Estado, con motivo de la concesión del permiso de construcción del abrigo en aquel lugar. » No em va deixar acabar, i, mirant-me amb un aire d'interrogació irònica, em digué si estava de broma. I de bon grat m'autoritza perquè jo, en nom de tots, portés a cap, quan volgués, l'acte. En efecte, llavors, l'ascensió a Aneto, a no ésser portada a cap amb skis, era de molt difícil realització, fins per a gent montanyenca de debò.

El nostre retorn, sempre de cara avall, el férem depressa. A la nit, a Benasque i en presencia d'un representant de l'Ajuntament d'aquella vila, es redactà l'acta de possessió, en la qual la descripció del perímetre del terreny concedit ve expressada en la forma següent: «...sitio denominado la Renclusa, del monte número 30 del Catálogo oficial, denominado «Valle de la Izquierda del río Éssera» para proceder a la entrega de una extensión de una hectárea de terreno de aquella partida, que limita la Miranda por el Norte; por el Este con una línea de mojones; por el Sud con una línea de mojones; y por el Oeste con valla que limita la partida de Paderna... ».

Fou firmada i rubricada l'acta, per triplicat, pels representants presents i conformes.

Complimentat l'acte de possessió, jo vaig retornar a Barcelona, car no era possible encara tractar de les obres.

Aquestes, per dissort, no pogueren ésser renuades fins a més tard del que s'havia calculat, per causa de no tenir resolt un expedient de concessió d'aprofitament de fustes i llenyes que la Quefatura d'Osca no despatxà fins a darrers de juliol.

Tot resolt i disposat, doní ordres, a primers d'agost, que pugés a la Renclusa la brigada de treballadors, i jo em personí allà el 4 del mateix mes.

Tenint ja des de l'any passat desmuntat completament el solar del refugi, amb els fonaments oberts i tots els materials a peu d'obra, l'endemà, dia 5, un escamot de paletes començaven a omplir fona-

LA RENCLUSA : CABANETA-OFICINA

ments, posant jo abans la primera pedra, en representació del president del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, amb el cerimonial obligat; del qual acte foren beneficiats, els treballadors, amb el confortament de llurs cossos pel lastre líquid per ells més desitjat.

Altres operaris empengueren l'edificació de la cabana-anexe, que ha de servir per a allotjament de guies i traginers, i de refugi obert a l'hivern. També s'aixecaren altres dues cabanes : una per aixoplugar la gent, i una altra d'especial per a servir-me d'allotjament i d'oficina.

Els peons se dedicaren a la reparació del forn de calç i a la cuita d'una segona fornada, necessaria per al curs de les obres.

Els fusters començaren llurs tasques per la talla de fustes, les cobertes de les cabanes, els bastiments per a les obertures, etc., etc.

D'aquesta faisó seguiren les obres tot el mes d'agost, afavorits per un magnífic temps : llàstima que no haguéssim pogut ben aprofitar-lo per falta de gent, i guanyar feina, en previsió de les avançades de la dolenta estació, que se'ns tirava al damunt.

En efecte, pel mes de setembre el temps canvià del tot : la pluja, devegades ben copiosa, es possessionà d'aquell país, amb el seguici de

CABANA-ANEXE DE LA RENCLUSA

boires espesses i de vents. Així s'anaven passant les setmanes. Tal estat de coses era agravat per les deficientes condicions dels allotjaments : una petita cabana que jo vaig batejar amb l'escaient nom de *Villa Maladeta* resultà de fet ben *maladeta*, car, malgrat les precaucions preses, el persistent temporal trobà la manera de convertir-la, en son interior, en una perfeta regadora. I tant, que no em fou possible, en tot el mes, poder deixar reposar el meu traquetejat cos amb les agradoses voluptuositats d'un ben estovat matalàs i d'una neta i fresca roba. El *sommier* de tela metàl·lica fou el meu cilici, recordant-me l'austeritat santa dels iniciats.

Cal afegir an això que la qüestió dels assortiments anà de mal en pitjor, car passaven dies sense que els bagatges pugessin des de Benas-

que per causa del temporal, i obligant-nos a partir les raccions. De pa florit i patates *faisandées* no ens en poguérem fer gaires tips. Per sort, aquella bona gent del país, acostumats a les jugades d'aquell ingrát clima, s'ho prenien estoicament, i corresponien a les rigors de part de fóra amb altres de part de dins de llurs cossos, amb aquells vivificants caldos del Somontano.

Per fi, encara s'empitjorà més el temps : una nevada ens caigué

XALET-REFUGI DE LA RENCLUSA : ESTAT DE LES OBRES

a darrers de mes, acompanyada de forta glaçada i amb mínimes de temperatura de 2º a 2ºs sota zero.

Això ja fou motiu per a tenir de parar les obres per impossibilitat material de seguir-les; i, trobant-nos amb l'estació adavançada, res de bo ens calia esperar del temps d'allí endavant. A més (iho confesso de grat) me trobava cansat dels maltractes soferts i freturós de cercar un país on pogués gaudir d'un raig de sol.

Vaig dar, doncs, l'ordre de suspendre els treballs, retornant la major part de la gent a Benasque, i restant allí el Sr. Sayó i quelques peons amb l'objecte de deixar les obres fetes en disposició de fer front a l'hivernada, lo qual se féu tapant tot el solar de l'edifici amb una coberta de fusta, provisional, per impedir que la neu se fiqués dintre.

Quedà, doncs, parada l'obra fins al vinent bon temps, amb els fonaments i sòcol acabats, les parets mestres i mitgeres al nivell del pis alt, i el portal de pedra picada muntat fins arràn de l'arc.

Perquè es judiqui de la feina feta durant la curta temporada d'enguany (un mes escàs), seguidament hi consta la cubicació de parets i altres obres acabades.

OBRES DE MAMPOSTERÍA

Edificació de la cabana-anexe : Dimensions, 6 metres per 8 metres (a l'interior). — Parets de 0'60 metres de gruix amb arrebocat en amdós paraments. — Total, 45'60 metres cúbics.

Edificació de la cabaneta-oficina : Dimensions, 3 metres per 4 metres (interior). — Parets de 0'60 metres de gruix, amb arrebocat en amdós paraments. — Total, 10'80 metres cúbics.

Edifici principal o refugi. Fonaments : 1'20 metres de gruix i de fondària variable, donant un total de 66'36 metres cúbics de mamposteria.

Sòcol : 1 metre de gruix i 1 metre d'alçària, resultant un cube de 55'88 metres.

Parets mestres : a 0'85 metres de gruix i de variable alçària, donant un total de 34'85 metres cúbics.

Total de fonaments, sòcol i parets mestres : 157'09 metres cúbics.

S'acabà el marc de la porta principal, amb son adovellat de pedra picada, i quedà muntat arràn de l'arc.

Se construí el clavegueró d'aigües brutes.

S'envigà tota la planta baixa.

OBRES DE FUSTERIA

Se tallaren 90 peces de fusta de diverses esquadres.

Se construí tota l'obra de fusta de les dues cabanes esmentades, donant en junt uns 36 metres quadrats de solera; 155'84 metres quadrats de coberta, composta per una encavellada, vigues, llates i pôts, i coberta de cartó-cuir; tres portes amb sos bastiments; tres finestres amb idem; el marc de la xameneia.

Edifici principal : Se construïren onze bastiments de diverses llums. El quadrejat dels envigats de planta baixa i del pis superior quedà enllestit.

OBRES DIVERSES

S'extragué la sorra necessaria.

S'arreglà el forn de calç per a una nova fornada, i es procedí an aquesta operació (talla de llenyes, arrencament de la pedra calcinar, càrrega del forn, funcionament, descàrrega, i amarament de la calç a les basses). Ne resultà un total de 21'80 metres cúbics de calç apagada.

S'apariaren els camins per al servei de les obres.

Veus-aquí els treballs portats a cap en el transcurs de l'estiu de 1913, bé pot dir-se efectuats en poc més d'un mes, descomptant els jornals perduts pel temps i per les festes.

D'aquesta nota detallada de la feina feta, i de la que ens cal fer fins a rematar l'obra, pot deduir-se que, per poc que el temps hi ajudi, i comptant, a la pròxima temporada, poder començar les obres lo més aviat possible i seguir-les durant tres mesos; cal esperar, diem, que per a mitjàn setembre prop-vinent els socis del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA podràn contemplar acabat el primer refugi de llur propietat edificat en els Alts Pireneus, a les Montanyes Maleïdes. Així ho desitgem i esperem.

JULI SOLER I SANTALÓ

Octubre de 1913.

Clixés de l'autor.

EN JULI SOLER I SANTALÓ, EXCURSIONISTA *

ERA ja consuetut, en aquesta casa, a l'acabar les tasques de cada curs, que el bon amic i entusiasta excursionista Juli Soler i Santaló ens obsequiés amb alguna conferència, interessant com tot allò que sortia de la seva ploma, ressenyant-nos alguna de tantes excursions per ell efectuades en la temporada estiuenca.

Enguany s'ha trencat aquest costum; i lo més dolorós és que ja no podrem renuar-lo d'aquí endavant, puix Déu va cridar a son si el company estimat, el dia 30 d'abril darrer, quan tant sols comp-

* Treball llegit en la sessió necrològica celebrada en el CENTRE el dia 26 de juny.

tava quaranta-nou anys i més bons serveis podia prestar a l'excursionisme català.

Calentes encara les despulles d'en Juli Soler, la Junta Directiva del CENTRE va prendre el plausible acord de perpetuar la seva memòria dedicant-li una sessió necrològica. En lo que no van estar massa encertats fou en triar-me a mi per a escriure'n la biografia, puix el meu estat psicològic no és pas gaire a propòsit per a aquesta cosa. Emperò es tractava, no ja d'un excursionista distingit, sinó d'un amic entranyable, i una excusa, en aquests casos, hauria pogut interpretar-se com una mostra de desconsideració.

Parlar d'en Juli Soler en aquest lloc i davant de vosaltres, que heu tingut mil ocasions per a poder apreciar la seva profitosa actuació, em posa a mi en un compromís, puix és un xic difícil exhibir un clixé moral de l'individu que ens ha sigut tant familiar i amb qui estàvem tots (no ho dubto) completament identificats.

Vosaltres el teniu ben conegut, el clixé de que us parlo : jo no haig de fer més que retocar-lo, i em fa por que a l'intentar-ho malmeti l'original.

La seva vida excursionista arrenca de la seva mateixa vida, valgui l'expressió : vull dir que era excursionista per temperament. L'excursionisme, per a ell, constituïa una necessitat moral : de tal manera, que, abans de pertànyer a la nostra benvolguda societat, tenia ja recorregut el Pireneu oriental, eren nombroses ses excursions realitzades en distintes comarques, i en les seves caceres de la primera joventut, per la Sagarra, s'hi revela més aviat l'excursionista observador que no pas el caçaire aficionat.

Així, doncs, no és estrany que prevalgués la primera qualitat sobre la segona, encara que no ho demostrés fins a època relativament tardana.

Les primeres excursions obeint a una idea i ordre determinats les féu amb el distingit amic D. Francesc Carreras i Candi, i altres companys, per les comarques de les Guillerries i Collsacabra, des de 1893 a 1899; de resultes de les quals havia ja ingressat en el CENTRE EXCURSIONISTA.

A l'expressat consoci devem la següent nota de la primera de les excursions esmentades en que va prendre part el nostre biografiat : «El 12 de juliol de 1893, a les 5 h. 30, sortí de l'establiment de les aigües medicinals de Sant Hilari, acompanyat dels Srs. Sagnier (Enric), Soler i Santaló, Bertrand, Escubós, Folch (Joaquim) i Giróna (Joan), per anar a Sant Andreu de Balcells i Ossor.»

En Carreras i en Soler, en col·laboració, havien començat a pre-

parar algún treball sobre dita comarca, an el qual correspon l'article, publicat en el BUTLLETÍ de l'any 1912, amb el títol *Una excursió a la «domus» de l'Espincella a Viladrau*.

La Costa o Maresma fou altra de les comarques que havien merescut la predilecció d'en Soler al començament de les seves excursions. En una de les primeres, realitzada amb el Sr. Carreras i D. Francesc Rubio i López (avui S. J.), visitaren els pobles de Vilassar, Argentona i Llavaneres, corresponent a aquell temps la fotografia de Burriach (en la qual apareix el seu bon amic P. Rubio a la finestra-porta del castell) publicada en el BUTLLETÍ DEL CENTRE (volum XV, pàg. 14).*

Amb el propi Sr. Carreras, empengueren darrerament una sèrie d'interessantíssimes excursions a la línia d'Aragó i Catalunya, des d'Osca als Pireneus i a Fraga com a límit meridional, de les quals havien de sortir-ne, a més del volum, ja publicat, *Excursions per la Catalunya aragonesa i ciutat d'Osca* (tiratge apart dels articles sortits en els BUTLLETINS dels anys 1908, 1909, 1910, 1911 i 1912), dos altres estudis documentats: l'un sobre la comarca de la Litera, i l'altre sobre la Ribagorça.

Començaren aqueixes excursions el 18 de maig de 1907, seguint tota la línia de Lleida, Fraga, monestir de Sixena, Sarinyena, Osca, Barbastro, Graus, Roda, Barbastro, Angüés, Sant Miquel de Foces, monestir de Casvas, Alquezar i Saragoça.

La segona l'iniciaren el 10 de juny de 1908, sortint de Jaca i baixant cap a Osca, Liesa, Siétamo, Monflorite, Pompenillo, Pompien, Barbastro, la Pertiguera, Selgua, Castelló o Castejón del Puente, el Grado, la Pobla de Castro, Olvena, Estada, Estadilla i Binéfar.

La tercera excursió l'empenien, el 21 de novembre de 1911, per Selgua, Berbegal, Pertusa, Bargunyales, Barbastro, Graus, Barasona, Pueyo, Torres del Bisbe, Aler, Benabarre, Tolva, Viacamp, Lluçà, Benabarre, Purroy, Pilzà, Castelló del Pla, Baells, Tamarit de Litera, Estadilla i Binéfar.

La quarta excursió a la Ribagorça l'efectuaren, l'11 de juny de 1912, des de Binéfar, Torres del Bisbe, Castarlenas, Laguarres, Iascuarre, Castigaleu, Monesma, Caxigar, Sant Esteve del Mall, Calvera, Pont de Calvera, Ovarra, Vallabriga, travessant el mont Turbón, Viles del Turbón, Egea, Camp o Campo i Graus.

La vida activa d'en Soler com a membre del CENTRE EXCUR-

* Equivocadament se posà, al peu d'aquella fotografia, «Clixé de J. Deu» en lloc del nom d'en Soler.

SIONISTA DE CATALUNYA data de l'any 1901, en que ens va llegir una ascensió a la Pica d'Estats, relació que venia a completar la ressenya llegida per l'infrascrit referent a una de les excursions que pel Pallars i la Vall d'Aràn havíem efectuat en companyia del comú amic en Bartomeu Mitjans.

En aquesta excursió vaig convence'm de les grans qualitats que reunia el ferm excursionista i decidit explorador del Pireneu, i sobre tot de la manera com s'emmotllava a qualsevol eventualitat, com ho demostra el fet que vaig a referir. Havía estat jo encarregat de la direcció de la primera part de l'excursió a través dels estanys de Capdella per a passar a la vall d'Aràn pel Portarró d'Espot i Colomés, en el qual trajecte havíem d'invertir dues jornades i, per tant, havíem de tenir un lloc cobert on passar la nit. Dalt dels estanys, suposava fundadament que hi hauria una cabana de pastors; mes aquesta havia desaparegut, i ens trobàvem, a entrada de fosc, al ras, a 2,400 metres d'altitud, entre congestes i rocam, i sense un brost de llenya per escalfar-nos. Jo esperava que en Soler, més pràctic i més previsor que no pas jo, m'anava a retreure aquesta encepegada d'organització; però no, no : ell ho va resoldre tot seguit : l'excursionista, una vegada traçat l'itinerari, dorm on pot i no on vol, i endavant.

Des de llavors ja no el vam perdre de vista fins a aconseguir que *s'estrenés* : per cert que va costar-nos bastant, de decidir-lo.

Romput el glaç, lo demés va venir pels seus passos comptats, prenent part activíssima en les tasques de la societat, ja sigui formant part de la Directiva, o, fòra d'ella, donant-nos a conèixer interessantíssimes excursions o bé desempenyant qualsevulga comissió que li fos encomanada.

L'any 1902, amb motiu del 25.^è aniversari de la fundació del CENTRE, vam organitzar amb ell una exposició de fotografies comarcals de Catalunya; exposició que hauria sigut difícil realitzar sense el seu concurs i el d'un altre consoci també difunt, en Juli Vintró; perquè, encara que hagin passat pocs anys des d'aquella data, no hi havia en el CENTRE els elements fotogràfics amb que compta actualment.

La seva col·laboració en el nostre BUTLLETÍ ha sigut ben fructuosa, car, apart de les notes bibliogràfiques que hi deixà escrites mentre formà part de la Comissió de redacció, i sense escatimar el mèrit d'altres treballs apareguts, podem dir que, des d'un temps an aquesta part, ell donava el to a la revista, contribuint-hi amb la seva valuosa col·lecció fotogràfica, il·lustrant ressenyes dels companys, o bé les pròpies, la lectura de les quals amb tanta delectació escoltàvem.

Basta repassar les col·leccions de la nostra publicació per a comprendre la significació del seu treball excursionístic, puix hi apareix ben definida, i de relleu ben pronunciat, la personalitat de l'amic que acabem de perdre.

Llegeixi's sinó : *Una excursió al port de Benasque per la vall d'Aràn en ple hivern* (itinerari que per poc li costa la vida); *Excursions per l'alt Ribagorçana*; *Una excursió al Posets-Lardana*; *Les Valls d'Ansó i Hecho*; *El Port d'Oo*; *Los Mallos de Riglos*; *La Foradada del Camp franc*; *Jaca*; *Refugis de montanya en la nostra terra* (treball presentat en el I Congrés Excursionista Català, celebrat a Lleida); *El Xalet refugi de la Renclusa*; *El Pic de Bisaurin*, darrerament publicat, i l'article pòstum sobres *les obres de la Renclusa*.

A més, l'any 1906, donà a l'estampa la notable *Guia monogràfica de la Vall d'Aràn*, i, amb posterioritat, establí, a les seves despeses, una estació meteorològica a Viella, que ha anat funcionant fins ara i els resultats de la qual, resumits, s'han vingut insertant en la nostra publicació.

El gran afecte que portava an aquella allunyada comarca li fou correspost nomenant-lo fill adoptiu de la Vall tots els ajuntaments reunits a la Casa comunal de Viella.*

Tant en la nomenada *Guia* com en els expressats articles, pot apreciar-s'hi la senzillesa de la seva prosa atractivola i suggestiva alhora; dominant en les descripcions, plenes de realisme, la nota justa i la relació sempre fidel, defugint tota mena de ridícoles exageracions. Per a convence'ns d'això basta fullejar la ressenya de les *Excursions per l'alt Ribagorçana* publicada en el nostre BUTLLETÍ corresponent a l'any 1906, on trobarem formoses planes del seu particular estil al relatar un dels més desagradables incidents en l'alta montanya catalana que registra la vida excursionista del biografiat.

Com a excursionista, posseïa en Soler un conjunt de qualitats que amb dificultat se troben reunides en una sola persona : els seus estudis d'enginyer li proporcionaren un cabal de coneixements a posta per

* El document que li van enviar, redactat en aranès, copiat textualment, és com segueix:

«Era Val d'Aràn a D. Juli Soler.

Es representants des pòbles aranesi, admirats dera vosta obra e nautament agrahts pera vosta «*Guia de la Vall d'Aran*» respetuosament vus ufreixen et mudést distintiu de consideravus cum a hill dera nosta estimada terra. Es firmes e sellus que seguissen vus testimonien era unanimitat der acort pres en Viella a nau de Seteme de mil naucents sèt.»

(Segueixen les firmes dels arcaldes i els segells dels 18 ajuntaments de la Vall.)

a conrear l'excursionisme científic; estava adornat d'una voluntat de ferro i d'una resistència física admirable per a suportar tota mena de contratemps en les arriscades expedicions que, sol o acompanyat, emprenia cada estiu, afegint-s'hi de tant en tant alguna sortida hivernenca; i, com a complement de tot això, fruïa d'una acomodada posició social i d'una independència absoluta.

Això li permetia passar llargues temporades fora de casa sense haver-se de preocupar de res més que d'augmentar el seu arxiu fotogràfic i d'estudiar i combinar nous itineraris per territoris que haurien restat per sempre més ignorats sense la seva oportuna actuació.

El resultat d'aquests treballs i estudis ja els hem assenyalat abans, emperò munten encara molt més els que deixà sense haver-ne pogut enllestir l'ordenació, entre els quals hi havien de figurar els fruits de les seves perllongades campanyes en la regió de les Montanyes Maleïdes, de la qual té fetes més de duescentes escollides fotografies.

I vegin de quina manera les feia, les excursions per aquelles laberíntiques serres. Amb la màquina fotogràfica al coll i la motxilla ben proveïda, ja ho tenia tot resolt, i no es preocupava d'imprevistes complicacions que poguessin destorbar-lo en el seu noble comès.

En certa ocasió, trescant per aquells endrets, se li va rompre el calçat; i, com que l'equipatge gros l'havia deixat a Benasque, va enviar-li el guia perquè n'hi portés un de nou. La distància era llarga, i, no podent retornar en la mateixa jornada, el valent excursionista va haver de passar tota la nit completament sol en aquell espantós desert, dormint en la dura roca.

Una altra vegada va passar-hi una setmana entera sense despullar-se i (lo qual és més sorprenent) sense anyorar les comoditats que altres fruirien en ben reconfortats hotels.

La llàstima és que no podrem saborejar-ne els fruits, de tantes activitats esmerçades, puix les notes recollides devia començar a ordenar-les quan la mort el sorprengué.

Les seves campanyes pel Pireneu aragonès, del qual era en Soler un entusiasta admirador, li havien proporcionat carinyoses amistats en la regió germana nostra, que ell va saber aprofitar per a solucionar satisfactoriament la construcció del xalet-refugi de la Renclusa, al peu de la Maladeta; havent sigut molt sentida en aquelles comarques la mort del seu més fervent propagandista, segons és de veure en el laudatori article que el *Diario de Huesca* va dedicar-li en el número del dia 6 de maig prop-passat.

La construcció del nomenat refugi era obra exclusivament seva:

ell va compondre-se-les per a l'expedienteig, ell va fer el projecte i ell dirigia personalment l'execució del mateix; i, encara que per desgracia no hagi pogut continuar fins a deixar-lo acabat, tenia ja resolts tots els problemes que podien presentar-se, i no cal més que seguir el seu planejat per a quedar completament enllestit.

Com a complement d'aquesta obra, tenia l'idea d'obrir a la penya viva, prop del cim d'Aneto, una cova que servís d'abric per a qualsevol imprevist contratemps que sobrevingués als excursionistes que s'en-caminessin al pic més enlairat del Pireneu; completant el conjunt amb un record que podia consistir en un pedró dedicat a Mn. Cinto, perpetuant en aquell mateix lloc el cant que l'immortal poeta dedicà a la Montanya Maleïda. Tant gran era l'amor que li portava, en Soler, an aquella alterosa serra, que el passat estiu, trobant-se a la Renclosa dirigint les obres del refugi, malalt i tot, així que es va veure les orelles (com vulgarment se diu), abans d'abandonar aquells llocs, pujà per tercera vegada al pic de Posets per delectar-se una vegada més en la contemplació de les seves admirades montanyes. I ¡qui li havia de dir, i com podem nosaltres presumir, que aquella havia d'ésser la darrera excursió! Ell me'n donà compte, de la nomenada ascensió, en carta datada, a mitjàn setembre prop passat, a la *Villa Maladeta* (així nomenava la reduïda cabana que li servia de sopluig); lletra que servo en la capseta dels més preuats records.

Jo no puc sostreure'm, en aquest moment, a donar-vos lectura d'alguns fragments d'aquesta carta, la darrera que va escriure trobant-se d'excursió; puix en ella es veu, a més, retratat de cos enter el sofert excursionista.

Diu així:

« Des de primers d'agost em té instal·lat en aquest recó de Pireneu, en mig de penyes i glaç, i en la cabaneta (4 metres per 3 metres) que m'han construït per a mi sol i que, batejada amb el nom que abans esmento (*Villa Maladeta*), poso a la seva disposició per a quan se decideixi a prendre la revenja d'aquestes Montanyes Maleïdes.

Des que vaig arribar aquí s'ha anat treballant a les obres, que van avançant, no tant depressa com jo voldria; i no per culpa del personal, sofert com cap, sinó pel temps, que ens tracta desapiadadament d'uns dies ençà.

Començà el dia 8 amb grossos aiguats i molt soroll; seguiren boires i ruixims, amb una persistència tal, que fa més de vuit dies que no hem vist el sol, fins que aïr va carregar-se encara més i ens va engegar una nevada que durà tota la tarda i nit, seguida d'una glaçada (termometre mínima -1'8). De resultes dels temporals, les cabanes

s'anegaren, i hem passat unes nits, en mig de la mullena i el fret, que li asseguro que m'han posat a prova la salut i la voluntat.

Me sembla que haurem de parar les obres, car la gent diu que anem de cara a l'hivern.

Jo no he fet més que una baixada a Benasque, per la festa del 15 d'agost, la major d'aquesta vila; la qual vaig dedicar, amb dos dies més, a seguir tota la baixa vall.

Per la Mare-de-Déu de Setembre he tornat a baixar a la vila junt amb la brigada; i també vaig anar d'excursió, portant a cap la terça ascensió al pic de Posets (Lardana), de 3,367 metres, i per la montanya d'Eriste. No ens escapàrem de la tronada, que ens deixà, amb el guia; ben xops, pernoctant en el covatxo de Lardaneta, amb prou feines aixopluc, sense foc i amb un fret més que regular. Fou una nit de les més dures que he passat en mes campanyes.

L'ascensió fou amb bon temps, podent admirar una vegada més aquell magnífic espectacle, tal vegada el més complet dels Alts Pirineus.

He sigut ben visitat pels companys. El Sr. Gaza passà una setmana aquí, i pujà fins al Portilló, fent molts fotos.» Etc.

Aquest era en Soler : valerós i animat en l'execució dels seus propòsits decidits i fermes. El seu cos, debilitat, no responia com abans als seus entusiasmes; emperò ell no es donava per vençut : creia que havia d'espantar el mal, i no hi havia res que el fes recular. Concentra el seu esperit, fa un esforç suprem, i, malgrat la feblesa de les cames i la fatiga que li produeix la sofocació, com ell mateix regoneixia, s'encamina al Posets i comença la pujada : no pas amb l'agilitat d'altres vegades, però no hi fa res : la seva dolencia sembla que s'allunya quan emprèn la punta Lardana i veu que s'esvaeixen les boires al seu pas, deixant-li l'horitzó ben descobert.

Ja trepitja les primeres congestes; ja esdevenen els *glaciers* lluminosos, i emmudeixen les cascades perquè, en la plena solitud de la natura, pugui delectar-se amb aquella visió esplendorosa de la Madalena, nevada de bell nou, que al seu davant estén els braços rocosos ornats amb braçals de glaç, com si volgués estrènyer en el seu pit l'enamorat que per darrera volta fruïa del seu amor.

En Soler no ens va explicar la veritable situació d'esperit en que es trobà, al cim del Posets, en presència de la seva adorada montanya; mes jo m'ho figuro i supleixo lo que ell va callar-se.

Ja feia temps que s'havia donat compte del corcó que rosegava aquell cos robust i sanitos: no sabia quin era el mal que el turmentava, emperò coneixia que no era l'home d'abans. Procurava enganyar-se

ell mateix traient forces de flaqueza : la voluntat bé prou que obeïa, mes l'ordre físic no corresponia, feia temps, als seus desitjos; i això l'amoïnava en gran manera, fins a l'extrem de mostrar-se desconfiat en l'èxit de futures campanyes, segons propria confessió.

Per això vull creure que, al trobar-se davant per davant del massiç montanyós, objecte de les seves predileccions, una ombra sinistra devia entelar els seus ulls espurnejants, fent-li abandonar a corre-cuita aquell cim enasprat, boi recordant les inspirades estrofes del cantor de la Maladeta:

«Fugiu també, vosaltres, pastors i excursionistes:
com les visions i histories, aquí les flors són tristes.»

CEFERÍ ROCAFORT

Barcelona, 26 de juny de 1914.

EL TESTAMENT D'EN JULI SOLER

EL NOSTRE HOMENATGE

EL nostre plorat company i volgut amic D. Juli Soler i Santaló, mort el dia 30 d'abril darrer, no ha deixat, segons sembla, cap disposició testamentaria referent als seus béns i a les seves últimes voluntats, però entre sos papers han sigut trobades diferents quartilles per ell escrites, formant un bell article (que seguidament publicuem), el qual, per son contingut i per ésser segurament el darrer treball eixit de la ploma de l'enyorat company, ha de revestir per a nosaltres el caràcter de sa darrera sobirana voluntat, de son testament d'excursionista, que nosaltres havem de procurar que sigui guardat i complert en tota sa integritat, tant més perquè les iniciatives d'en Juli Soler havien sigut ja admeses i aprovades per la Junta Directiva del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Diu així l'amic Soler:

«Sabuda és ja la nova obra que el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, representació genuïna de l'excursionisme català, ha emprès, i té en vies d'acabament, amb la construcció del primer refugi de montanya en la regió dels Alts Pireneus, a la Renclusa, en ple massiç de les Montanyes Maleïdes (Maladeta).

Per poc que el temps hi ajudi, el prop-vinent estiu podràn, tots els que an aquell lloc acudeixin, contemplar amb íntima i patriòtica

satisfacció com s'aixeca airosa la nova obra, donant fe de vida de l'excursionisme català i palesa mostra, al davant de l'excursionisme mundial, de la nostra intensa acció de cultura.

Al falaguer resultat que segurs esperem de la solució de totes les dificultats constructives que puguin presentar-se fins a l'acabament de l'obra, s'hi ha d'afegir el no menys falaguer èxit de la solució obtinguda per lo que es refereix als cabals que calen per a la seva execució. Els nostres consocis que assistiren a la sessió que se celebrà el dia 20 del mes de juny de l'any darrer en el local social del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, pogueren capacitar-se, per veus de llurs representants oficials, de la solució verament convenient per als interessos socials amb que es resolgué aquesta qüestió cabdal. Avui, ja resoltos tots els tràmits i firmats els deguts convenis, la nostra societat se troba en plena i exclusiva propietat de l'immoble, havent-ho alcançat sols amb una insignificant contribució de la seva caixa social, i, per tal, feta efectiva sense angunies ni recàrrecs, i sobre tot sense que s'hagi hagut de recórrer particularment a la generositat dels consocis perquè hi ajudessin amb llurs cabals. Aquest èxit és degut a la situació especialíssima, tal vegada única en tots els Pireneus, en lloc lògicament explotable, i que permet suposar l'obtenir-hi, si no un lucre, almenys un prudent reintegre d'interès del capital, perquè pugui sostenir-se l'arrendador i per fer front als irremeiables desperfectes i averies.

Fet constar lo que precedeix, i per a satisfacció dels nostres consocis, ens cal ara exposar que no acaben aquí les iniciatives del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA per lo que an aqueixa obra es refereix, sinó que sa Junta Directiva acordà que la construcció del nou refugi no fos sols la d'un edifici perdut en aquelles solituds de penyes i de glaç, sinó que, atesa la gran importància del massiç de les Maleïdes on se trobarà situat (el massiç pirenenec més freqüentat pels excursionistes i homes de ciència de tot el món), mereixia que aquella iniciativa de l'erecció del nou refugi anés completada i el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA procedís en aquell massiç a una veritable intervenció cultural, amb el fi de facilitar, d'una manera acabada, a tots els que hi acudeixin, els possibles medis per a la prosecució de llurs tasques preferents.

No cal esforçar-se en demostrar la necessitat d'aital complementació sols tenint en compte que, malgrat el trobar-se el nou refugi edificat en el límit superior de la zona habitable en aquell indret (2,225 metres d'altitud), tot just ocupa el terç inferior de l'alçària del massiç de les Montanyes Maleïdes, la massa de les quals s'aixeca fins als 3,400 metres, límit de llurs carenes.

Es, doncs, la zona que comprenen aquests dos límits, estesa en una longitud de més de 18 quilòmetres, faixa prou important, que fan més important encara les grans dificultats en el seu trànsit, per trobar-se ocupada per les colossals tarteres glacials, les amples gele-res de forta i esquerdada pendent, sobressortint-ne les bretxes i arestes de penyes cantelludes, qualques d'elles d'impossible accés. Assolits aquells indrets desolats (on cal ben bé vigilar la petjada, perquè en això hi pot anar la vida), es comprèn que les distàncies s'hi trobin allargades, fins per als homes avesats als dolents passants. Així, doncs, en semblants llocs, consideri's la situació en que es pot trobar l'excursionista, agravada amb la sobtada presència d'una d'aquelles tempestats en que els elements se manifesten en llur màxima intensitat. El viatger no té ni el recurs de la fugida, si fugida s'entén apretar a córrer. Fins al bon temps (juliol i agost) pot perillar la seva vida, capolat per aquelles imponents pedregades carregades d'electricitat, o bé pels inaguantables bufaruts.

Es de necessitat, per això, oferir a l'excursionista que després d'utilitzar el refugi vulgui assolir qualche indret de la zona alta de la muntanya, que és la més atractiva, un lloc d'abric en aquesta, on pugui aixoplugar-se en un dels casos esmentats, i fins perquè li pugui servir d'asil en cas d'una inesperada indisposició o accident. Una cova oberta a la penya, i tapada amb una petita porta de ferro, de capacitat suficient per a allotjar qualques persones, és l'única construcció pràcticament possible a fer allí, i que serà ben suficient per al fi que es desitja. Així ho resolgué la Junta Directiva del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, demanant en son temps al ram de Guerra de l'Estat espanyol el permís per a portar a efecte una d'aquestes construccions; i al ram de Foment la propietat del terreny per a la mateixa. Amdúes sol·licituts foren ateses per les reials ordres de 16 de juliol de 1912 i 17 d'octubre del mateix any respectivament.

Amb aquest criteri, en la bretxa de Coronas (3,170 metres d'altitud), distant quatre hores curtes del refugi de la Rencusa i a uns quaranta minuts del cim del pic d'Aneto, el pic més alt del massís, s'obrirà en els espadats al SE. de la bretxa una cova d'uns 12 metres cúbics de capacitat (2 metres $\times$ 3 id. $\times$ 2 id.). La seva obertura es trobarà orientada vers el mig-dia ponent (Vallhibierna-Cregüena), orientació que permetrà que sigui ben assoleïada fins a la posta, conservant així tota l'escalfor i sequedat possibles. Se farà assequible des de la bretxa, al bon temps, per un curt relleix a la penya, que es troba naturalment lliure de neu. S'ha escollit aquest lloc per a aquesta construcció per raó d'estar situat en un indret cèntric en la carena del

massiç de les Maleïdes, i al passant de la ruta més concorreguda pels que porten a cap l'ascensió al cim d'Aneto, el gegant de tots els Pireneus.

Altres dels treballs que comprèn la complementació o intervenció del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA a les Montanyes Maleïdes és l'assenyalament de direcció de les rutes d'accés. Aquesta qüestió, tant necessària per als transitants, és considerada per totes les societats d'excursions a l'estranger com a cabdal, i és ja portada a la pràctica per moltes associacions alpines suïces, austriàques i italianes.

¿En quin indret dels Pireneus pot justificar-se millor, l'obtenir semblant i tant convenient obra, que en les Montanyes Maleïdes, per la gran concurrència de visitants que hi acudeixen de totes parts del món, per la constitució enrevessada de llur sol en els indrets accessibles, per la freqüència de les boires i altres perills tant reals allí, etcètera, etc.?

Es clar que an aquesta qüestió, al plantejar-la allí, li cal una solució adequada, car no es tracta de construir-hi camins, cosa impracticable en els vessants, propiament dits, de la montanya, per causa de la constitució del seu sol (tarteres, geleres i empedrats, etc.); i que els elements s'encarregarien d'esborrar els tals camins després de cada hivernada, de lo qual en resultaria una obra il·lusoria i per demés costosa. La solució que el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA adoptarà per a aquests treballs se limita a la col·locació de pals de ferro amb targes del mateix material, o bé sols les segones, collades directament a la penya i en els indrets ben visibles, on constarà la direcció, cota d'altitud, distància a l'origen, etc., etc. Contribuiràn an aquest objecte d'assegurar la direcció al viatger l'arranjament de les típiques montjoies, o petits munts de pedres de que els guies i els excursionistes es valen allí per anar segurs en la llur marxa. Aquestes seràn multiplicades en nombre, i degudament assegurades amb material.

I ara, suposant a l'excursionista satisfet i orgullós en ple domini del cim del pic d'Aneto, el més alterós dels Pireneus, on se troba després d'haver vençut tots els obstacles i totes les dificultats que se li hagin oposat en la seva marxa, i a despeses de ses pròpies forces; allí, en aquell enlairat lloc, se li presentarà davant del seu admirat esguard, i en el més immediat d'aquell seguit d'esplèndids termes de perspectiva, en el mateix ras que forma el cim, boi amagat en el munt de llambordes, un llibre o quadern en blanc on pot inscriure el seu nom i les impressions que li siguin suggerides. L'existència d'aquest quadern és deguda a l'iniciativa de l'empresa del Casino de Bagnères

de Luchon; iniciativa ben laudable, i fins avui digna d'ésser respectada i agraïda. Mes l'aital excursionista, si és de la terra i s'interessa per l'intervenció cultural del nostre CENTRE a les Montanyes Maleïdes, a la vista d'aquell estrany ús-de-fruit, sens dubte que sentirà esclatar en son ànima, com a expressió patriòtica, la necessitat que les cobertes del quadern susdit portin, d'aquí endavant, gravada la gloriosa senyera de l'excursionisme català. Aquest és altre dels treballs o detalls de la complementació que cal fer per la nostra gent en les Maleïdes; i, d'aquesta manera i amb el temps, en el nostre casal, se trobaràn en els arrencats volums dels quaderns del pic d'Aneto un cabdal de valuosos autògrafs, ensems que les impressions, amb més o menys eloqüència expressades, però sentides de debò, per les ànimes suggestionades pels grans espectacles de la Naturalesa.

Finalment, i perquè el plan d'intervenció cultural a les Maleïdes tingui un digne i ben merescut coronament, la Junta Directiva del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA acordà proposar an els seus consocis, i als bons catalans aimants de les glories patries, l'idea de perpetuar, en el més alt cim dels Pireneus, el cim d'Aneto, la memoria del que fou en vida un dels més il·lustres companys de pelegrinatge en aquells indrets desolats, ensems que el seu cantor immortal, el nostre Mn. Cinto Verdaguer; d'aquell que dedicà un dels cants de son grandió poema *Canigó* a les Montanyes Maleïdes, visió genial, superba expressió d'aquells espectacles ja mai superats; d'aquell que, amb sa inspiració sens parió, ens fa sentir la grandiositat de la llegenda cabdal i, com ningú, l'aspra fredor de les geleres, el caòtic aspecte dels roquicers per entremig dels quals treuen llurs capets descolorits les humils floretes glaciars, boi espargint llur delicada flaire.

A sa perpetua memoria i en aquell lloc insuperable, un senzill record, una artística placa de bronze, collada en el munt de llambordes que formen la fita termenal, serà el modest pagament del gran deute que l'excursionisme català té amb son excels company, gloria de la nostra patria i cantor de les Montanyes Maleïdes.

Veus-aquí els detalls que integren el plan d'intervenció cultural de l'excursionisme català a les Maleïdes, plan ben modest per allò que es refereix a sa solució econòmica, però que serà una bella mostra, als ulls de l'excursionisme mundial, de lo que és capaç de fer el patriotisme de la nostra terra.

Convençut de la gran conveniencia i de la necessitat de portar a cap aquest plan, amb aquest motiu me complasc en dirigir-vos-em:

A vós, ardit montanyenc, que ja podeu dir vostre país adoptiu a les Maleïdes, però que els vostres passos vos costen.

A vós, excursionista aimant de la ciència, si sentiú qualche dia la frisança d'ésser un seguidor dels il·lustres homes de ciència, dedicant el vostre saber a engruixir la suma de treballs efectuats en aquells indrets, gairebé inexplorats.

A vós, entusiasta contemplador de la poixanta Natura en ses més enlairades manifestacions.

I a tots, en general, els que verament desitgin l'enaltiment de l'esperit de la nostra terra catalana.

A tots i a cadascú, vos demanem la vostra cooperació material, un sacrifici proporcionat a les vostres forces, amb que puguem, entre tota la família excursionista, fer que sigui possible portar al terreny de la pràctica l'obra eminentment necessaria que l'excursionisme català es proposa amb l'intervenció cultural i patriòtica a les Montanyes Maleïdes.»

Tal és la crida que en Juli Soler ens fa des de més enllà d'aquesta vida. Ja coneixeu al detall el seu plan, els seus propòsits, la seva voluntat. ¿Deixareu, tots els qui fóreu sos amics i companys, d'escoltar i atendre la seva veu, i de fer tot lo possible per complimentar la seva voluntat i realitzar els seus bells propòsits?

En Juli Soler, com tot home, tenia els seus amors, i aqueixa inponent serralada de les Montanyes Maleïdes sintetitzava tots els seus somnis, els seus sentiments i les seves aspiracions. Si en Juli Soler és mort, cuidem de la seva enamorada i complim vers ella allò que el propi Soler ens deixa disposat.

I, fent-ho així, rendirem a la seva memoria el més escaient homenatge que podríem tributar-li, amb sols modificar un xic el plan d'en Juli Soler. Ell ens proposa que en el cim d'Aneto, el més enlairat de tot el Pireneu, hi perpetuem la memoria de son excels cantador, Mn. Cinto Verdager : fem-ho tal com ell diu; però a son costat, i d'igual manera, perpetuem-li també la memoria de son fidel enamorat, ajuntant, com ens diu l'amic Danès, els noms de Mn. Cinto i en Juli Soler, representant l'ideal i la realitat, el passat i l'esdevenidor d'aquella superba serralada.

Refermi la Junta Directiva del nostre CENTRE EXCURSIONISTA els seus acords en aquest sentit, faci's ressò de la veu d'en Juli Soler, escampi arreu de la nostra terra la crida per aquest dirigida als excursionistes i als patriotes catalans, i no dubti que aquests contestaran ben disposats i coratjosos. Ni un sol excursionista montanyenc ha de romandre sord an aqueixa crida solemnnial. I per a nosaltres, els amics i companys d'en Juli Soler, ha d'ésser obligació ineludible, deute sagrat, el portar a compliment la realització immediata de tant belles iniciatives. Es precis i necessari que l'any vinent, al donar per totalment acabades les obres del refugi de la Renclusa, pugem adalt del pic d'Aneto a inaugurar el nostre monument, el nostre tribut d'homenatge, el més gran, el més digne que podríem dedicar a la bona memoria d'en Juli Soler i a la seva eterna recordança:

monument modest i senzill pel que ha d'ésser en sí; gran per la seva significació; sublim per la seva immensa socolada, que li servirà de basa i fonament.

A treballar, doncs, per la realització d'aquesta obra : la Junta Directiva del CENTRE, la seva Secció de Sports de Montanya, els excursionistes tots, han d'ésser els marmessors del testament d'en Juli Soler, els executors de sos bells ideals, els que hagin de tributar-li el merescut homenatge.

EDUARD VIDAL I RIBA

MON HOMENATGE AN EN JULI SOLER SANTALÓ*

No se'm prengui a mal que aquí aixequi també ma feble veu per enaltir, en allò que jo puc, la memoria del qui fou el nostre estimat company i amic, en Juli Soler Santaló. Ja sé que és manifesta la meua insignificancia; pot ésser que la meua intervenció trenqui la majestat de l'homenatge que el C. E. DE C. dedica a son plorat amic; però a mi m'és impossible ofegar les ansies del cor, i d'una manera o altra, bé o malament, però en públic, jo haig de satisfer el deute de gratitud i de veneració que tenia amb en Juli Soler d'ençà que, capitanejats per ell, amb altres estimats companys, inauguràrem la primera tenda de campanya adquirida pel nostre CENTRE.

L'inauguració d'aital tenda! Bé sembla cosa de poca importancia i gens a propòsit per a remembar-la aquí; i, no obstant, aquella tenda representava per a en Soler una victòria, la consecució d'un ideal: el d'avesar els nostres excursionistes a la vida de campanya, a la vida que ell havia iniciat vigorosament resseguint de cap a peus les Maleïdes, boi avançant-se als temps en que arreu s'és proclamada la cultura física; a la vida, en fi, prenyada de molesties, certament, però rublerta d'emocions de record immarcescible. Les que rebérem els companys que inauguràrem la tenda, qui podrà mai oblidar-les?

Sabut és que el lloc de l'inauguració fou els estanyols de Cadí, situats en el cor del Canigó; lloc salvatge, descarnat, imponent per sa grandiositat i cor-prenedor per son silenci, però lloc d'encisadora poesia, com palau que ha sigut de les bruixes de la llegenda immortalitzada pel nostre Mn. Cinto. I precisament era en la nit de Sant Joan quan nosaltres allí aixecàrem la nostra tenda.

* Treball llegit en la sessió necrològica celebrada en el CENTRE el dia 26 de juny.

Hi havíem arribat cansats i rendits després d'unes deu hores de marxa; però, animosos, prescindírem de tot cansament i, sota les ordres d'en Soler, muntàrem la tenda. ¡Amb quin delit férem el sot per a l'arbre! amb quin goig plantàrem les estaques i afermàrem les cordes! amb quins batecs de cor arboràrem dalt del cim de la tenda la nostra bandera. boi saludant-la amb petards i visques, corejats pels ecos de la montanya canigonenca, com si ella, veient flamejar sa vera ensenya, prengués part en els nostres estusiasmes! « — Ja tenim casa!», cridava en Soler i responíem tots. El CENTRE EXCURSIONISTA tenia una casa al Canigó!...

I com que per a en Soler representava allò, segons deia abans, una victòria, son entusiasme no tenia límit : en lloc d'aturar-nos perquè descanséssim i dormíssim, ens enardia; i per això, vers mitja-nit, a la llum de bengales de diferents colors, sortírem de la tenda per, assobre les congestes, evocar Flordeneu llegint el patriòtic poema *Canigó*.

Els crits de *patria* del poema, i l'espectacle que fèiem nosaltres mateixos representant les bruixes i els dracs de les llegendes, no sé pas quina mena de violent reacció operaren en mi. Les esgarriances no provenien pas de fret, sinó de quelcom que em sotraquejava i em feia sentir el que mai havia sentit. Tant vaig sentir, que (ho confessaré palesament), quan a l'endemà, al temps que Natura es despertava, sortírem de la tenda i, encisat, poguí guaitar aquell bellíssim terrer, que no hauria d'ésser francès ni hauria d'haver sigut espanyol, sinó sempre netament català, vaig començar per enyorar de cor el poder d'altre temps de la nostra patria; i al veure-la, després, des de la pica de Balaig, mig partida i acorralada, vaig acabar per estimar-la amb tota la plenitud de mon cor, vaig desitjar la seva dignificació, i vaig prometre'm treballar, a mida de mes forces, per aconseguir-ho. I com que en Juli Soler notà mos transportaments, no es movia de prop meu i anava afalagant mon sentiment amb sa conversa, sempre jovial i fresca, enumerant-me les belleses de la nostra patria, les que ell havia vist i fotografiat, i contant-me ses excel·lències històriques, les que més l'impressionaven. De faisó que en Soler donà vida real i tangible a mon incipient patriotisme, i per això ara declaro solemniament que, si en ma vida tingués la sort de fer quelcom per la patria, per endavant ne dono la gloria an en Juli Soler, puix que an ell dec l'haver pogut despertar mon esperit patriòtic d'una manera tant inacostumada.

De llavors ençà és natural i lògic que en Soler fos per a mi, més que company, mon mestre. Quan me parlava de ses excursions, o

quan aquí mateix les ressenyava, jo en tenia un pler immens, i em dolia no tenir temps, ni salut, ni coneixements, ni medis, per a amb ell ajuntar-me quan reiteradament me convidava, i junts recórrer comarques per a mi encara desconegudes, i passar les nits al ras, i quedar assetjats per la pluja en barraques de mala mort, trescant per camins impossibles, i mirar-ho tot, anotar-ho tot i publicar-ho aquí, no per a honra pròpia, sinó per a la de la patria.

Però això, que per a ell era moneda corrent i per a mi hauria sigut càrrega grossa, no em fou mai possible, i havia d'acontentar-me amb les seves explicacions, sempre animades, sempre falagueres. Quan en moments de gran sinceritat me retreia les penalitats que havia sofert, a mi em semblava home de ferro al servei d'un esperit més fort que el ferro encara; perquè tots n'hem passat, de penalitats, en les excursions, però ningú cap com les d'ell, enamorat com estava dels alts cimals, dels llocs de neus eternes, llocs inhospitalaris, desolats, sempre abruptes, sempre perillosos.

I jo, que l'havia vist pujar per la *xameneia* de la pica de Balaig com si es passegés per la nostra Rambla, també m'havia arribat a creure que trobaria la tomba en un dels precipicis enormes que tant l'atreien. Costa tant poc, de relliscar i caure! ¿Qui l'evita, un rodament de cap, un moment de temença en un lloc de perill, per més avesat al perill que s'estigui? Lo que no succeeix en un any succeeix en un instant, i aquest instant jo el temia per a en Soler. Ara noto quant l'apreciava!

Tant l'apreciava, que, segur de la desgracia, m'havia afigurat que son monument d'eterna recordança no li havien de fer els homes solament, sinó que havia d'ésser la montanya on s'hauria estimbat i que en càstic portaria en lo successiu son nom. No sé pas quantes vegades m'havia afigurat veure'l dessangrar-se i morir a plena natura, a la llum del sol, de l'estelada o del llamp, al fons d'un torrent rondinaire o bramulador, en mig d'un aire perfumat per flors boscanes o excitat pel torb amb ses terribles malvestats... Perquè jo sempre em recordava, quan parlava de les accidencies de les excursions, d'una trista sort que tingué : la de descobrir les despulles dels dos nuvis que, sortits en mala hora de Viella, trobaren la mort en un dels ports de la Vall d'Aràn, embolcallats per la neu que el torb furiosament arremolinava.

I no ha mort, no, com aitals nuvis, però sa mort ha sigut també així trista, perquè, com en el d'ells, la Parca s'ha rabejat en un cor jove, que era jove malgrat sos anys; en un cor fort, brau, ple d'il·lusions i d'esperances per al foment i la dignificació de l'excursionis-

me. I per a nosaltres és més trista encara perquè ens ha abandonat quan més el necessitàvem, quan més necessitàvem son esforç, sos consells, sos sacrificis i son fer animador i entusiasta.

Ja no oïrem més ses conferencies, plenes sempre de substancia i de valor patriòtic positiu; ja no gustarem més de sa conversa, interessant sempre; ja hem perdut l'adalit de l'alt excursionisme, actualment el més ferm; ja no tenim el company i mestre. Es clar que a nosaltres, i en el fons del nostre si, queda son preuat record; que aquí queda sa venerable efígie perquè se segueixin ses petjades; que queden sos admirables clixés, veres joies de l'art fotogràfic i testimoni eloqüent de les bel·leses naturals de la nostra patria; que queda el refugi de la Renclusa, monument de pedra que ell mateix, sense pensar-ho, s'havia començat a edificar; que queden, en fi, sos notabilíssims escrits, per medi dels quals els vinents confirmaran la nostra opinió que son nom ha de figurar al costat o per sobre dels més famosos exploradors pirenencs.

Es clar, doncs, que per sos mèrits té assegurada la gloria; però jo m'hi rebel·lo : no n'hi ha prou, encara. M'apar a mi, en aquest moment, que sento amb tota intensitat l'afecte que sentia per en Juli Soler : és tal, que fins me porta a demanar una cosa extraordinària, un impossible. Jo voldria trobar entre tots nosaltres un medi perquè son nom visqués eternament al costat d'un seu company de gloria a qui dec jo també gran veneració; jo voldria que son nom visqués almenys l'eternitat de les montanyes que cantà superbament Mn. Jacint Verdager, però que en Juli Soler Santaló ha recorregudes, ha fet conèixer i ha civilitzades. I doncs les *Montanyes Maleïdes* han tingut la sort de resumir en consorci admirable l'idealitat i la realitat del nostre poble, encarnades respectivament pel nostre gran poeta i pel nostre gran excursionista, jo voldria que, mentre en resti una partícula, fos per record dels nostres dos enyorats i eminents patricis, tant per a gloria llur com per a honra de la nostra patria i del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

JOAN DANÈS VERNEDAS

PUBLICACIONS REBUDES

(PRIMER TRIMESTRE DE 1914)

Boletín de la Real Academia de Buenas Letras. Barcelona. (Julio a Setembre.)

— F. de Bofarull : *Los dos textos catalán y aragonés de las Ordinaciones de 1333 para los judíos de la Corona de Aragón.* — J. Miret i Sans : *Pro sermone plebeico.* (Continuació.) — J. Mas, pbr. : *Notes d'esculptors antics a Catalunya.* (Acabament.) — Dr. G. Alabart : *Exposició sobre lo llibre «de civitate Deo» de S. Agustí.*

Memorias de la R. A. de Ciencias y Artes de Barcelona:

Vol. X, núm. 24. — R. P. Longino Navás, S. J. : *Mis excursiones por el extranjero en el verano de 1912.*

Vol. VX, núm. 25. — J. Loizueta y Diez : *Estudio de la superficie de los cristales como base y fundamento de un cálculo cristalográfico distinto del usual.*

Vol. VX, núm. 26. — L. Masriera y Rosés : *La caída del modernismo.*

Vol. VX, núm. 27. — J. Comas y Solá : *Resumen sísmico de 1912 y de 1913.*

Vol. VX, núm. 28. — E. Fontseré : *Sobre los primeros resultados obtenidos con el anemómetro de aspiración en el Observatorio Fabra.*

Vol. VX, núm. 29. — R. Javeli y Borrás : *Estudio de algunos fenómenos de fotometría heterocromática.*

Vol. VX, núm. 30. — R. P. Longino Navás, S. J. : *Neurópteros nuevos de Africa.* — *Nómina del personal académico del curso de 1913 a 1914.*

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana. Palma. (Janer 1914.) — J. M. Quadrado : *Proceso instruido en 1345 contra el gobernador Arnaldo de Erill, su asesor Des Torrents y el procurador real Bernardo Morena, acusado de favorecer a los partidarios del destronado D. Jaime III, con otros procedimientos tocantes a la confiscación de bienes de los condenados a muerte y al destierro de los sospechosos.* — *En defensa del Palau de l'Almudaina.*

Revista de Menorca. Mahó. (Febrer.) — Publica entre altres els treballs : F. Camps Mercadal : *De arqueologia menorquina.* — F. Frarés. — F. Durán : *El Primer Congreso de Arte cristiano en Cataluña, y la exposición de cruces parroquiales y de término.*

Bulletin Pyrénéen. Pau. (Març-Abril 1914.) — Begaleli : *Les tours d'horizon de Schrader.* — L. Le Bondidier : *En l'An.* — M. H. : *A propos du signal de Troumouse.* — M. Gourelon : *Le tramway électrique de Marignac-Pont du Roi.* — Ch. Romeu : *Excursions en Andorre et en Espagne.* — P. C. C. et R. J. G. : *Bibliographie.* — Comte de Saint-Saud : *Légende de la Blotière et Roussel.*

Revue Catalane. Perpinyà. (Febrer.) — P. Brinquant : *Pierre Talrich.* — F. Bauda : *Gallipoli.* — Georgio : *Febrer.* — J. S. Pons : *Un classique catalan des XIV-XV siècles : Mossèn Jordi de Sant Jordi.* — J. de Sant Jordi:

- Pages choisies.* — J. Aucade : *Albades.* — *Le catalanisme à Rossello.* — L. Pellisier : *Pera 'l Bolletí de Mossèn Alcover.*
- Ruscino.** Perpinyà. (Juliol-Setembre 1913.) — P. Vidal : *Les Catalans et les pays de langue catalane.* — P. Bergue : *La langue et la versification des poètes roussillonnais.* — Alart : *Bernard de Corbiach.* — R. de Lacvivier : *Inventaire sommaire des documents copiés dans le « Cartulaire d'Elne », par Fossa.* — Thiers : *Rapport sur les fouilles de Castel-Roussillon (Pyrénées Orientales) en 1912.* — Ch. Helson : *La préhistoire et la grotte dite La Cauno dal Or.* — *Bibliographie.*
- Bulletin Pyrénéen.** Pau. (Janer-Febrer.) — H. Beraldi : *Les Tours d'horizon de Schrader.* — Mme. S. Cts. S. et R. : *Six leçons de ski, la nuit dans les Pyrénées.* — René Gombault : *La Pointe des Trois-Rois et les pics de Pène-Blanche.* — L. Gaurier : *Légende de la Blotière et Roussel.* — *Sport d'hiver dans les Pyrénées.*
- Bulletin du C. A. F. Section des Pyrénées Centrales.** Toulouse. (Janer.) — J. Soler i Santaló : *De la grande utilité de reprendre l'œuvre des refuges dans la région des Pyrénées Centrales.* — *Chronique de la Section.*
- Bulletin de la Société d'Etudes Scientifiques d'Angers.** Angers. (XLI année, 1911.) F. Pyat : *Excursion mycologique dans les bois de Brissac.* — G. Bouvet : *Florule des Rubus de l'Anjou.* — J. Verchaly : *Relevé des observations météorologiques (année 1911) des stations dépendants de la Commission Météorologique Départementale de Maine-et-Loire.* — E. Chéveau : *Sur un dispositif élémentaire pour la photographie astrale.* — L. Sanceret : *Observations faites pendant l'éclipse de soleil du 17 avril 1912 à la station de la Ménitrie.* — Cheveau de Farcy et Vevehaly : *Eclipse de soleil du 17 avril 1912. Observations faites au Thourel (Maine-et-Loire).* — *Excursions.*
- Bulletin de la Société Languedocienne de Géographie.** Montpellier. (3.e trimestre 1912.) — F. Romau i M. Gennevaux : *Etude sur les terrains jurassiques de la région du pic Saint-Loup (Hérault).*
- Revue des Alpes Dauphinoises.** Grenoble. (Desembre 1913.) — W. A. B. Coolidge : *Entre Valloire et Briançonnais.* — *Bibliographie des Alpes.*
- Bulletin du C. A. F. Section des Pyrénées Centrales.** Toulouse. (Febrer 1914.) — J. Soler i Santaló : *De la grande utilité de répandre l'œuvre des refuges dans la région des Pyrénées Centrales.* (Continuació.) — P. Duffour : *Société des Sports d'Hiver : Luchon, Superbagnères.* — *Ski-Club Toulousain.* — *Chronique de la Section.*
- Bulletin Hispanique.** Bordeaux. (Janer-Març.) — G. H. Luquet : *Art néolithique et peintures rupestres en Espagne.* — G. Cirot : *La chronique léonaise et la chronique dite de Silos.* — A. Morel-Fatio : *Le premier témoignage espagnol sur les interrogatoires de Luther à la diète de Worms en avril 1521.* — A. Mousset : *Les droits de l'infante Isabelle-Claire-Eugénie à la couronne de France.*
- Bulletin du C. A. F. Section des Pyrénées Centrales.** (Març.) — J. Soler Santaló : *De la grande utilité de répandre l'œuvre des refuges dans la région des Pyrénées Centrales.* (Acabament.) — *Chronique de la Section.*
- Boletín de la Sociedad Española de Excursiones.** Madrid. (III trimestre de 1913.) — N. Sentenach : *Los grandes retratistas en España.* — J. Peñuelas : *Im-*

presiones de un viaje por Navarra y Aragón. — E. Tormo : *D. Vicente López y la Universidad de Valencia, con el decisivo triunfo del pintor ante la Corte.* — V. Hinojas : *Apuntes sobre las ruinas de Clúnia.*

Boletín de la Sociedad Española de Excursiones. Madrid. (IV trimestre de 1913.)

— E. Tormo : *Gaspar Becerra.* — A. C. Floriano : *Antoniazio Romano.* — A. Vives y Escudero : *Monedas antiguas de Gades.* — E. Serrano Fatigati : *Declaración de monumentos nacionales.*

Boletín de la Real Sociedad Geográfica. Madrid. (IV trimestre 1913). — *Discursos*

de los Sres. Beltrán y Rózpide, Saralegui, Altolaquirre, Conde y Luque. — Sossa Motta : *Vasco Núñez de Balboa y el descubrimiento del Mar del Sur.* — V. Vera : *Vasco Núñez de Balboa y la Real Sociedad Geográfica de Londres.* — J. de Mazarredo : *Noticia de la navegación de la fragata de guerra titulada «Santa Rosalía» en el año 1774.* — M. Courlot : *Una cuestión de límites entre España y los Estados Unidos en el siglo XVIII.*

Boletín de la Real Academia de la Historia. Madrid. (Janer 1914.) — J. Gómez

Centurión : *Jovellanos y los colegios de las ordenes militares en la Universidad de Salamanca.* — L. de Torre y Franco Romero : *Mosén Diego de Valera. Su vida y sus obras.* — J. Ramón Mélide : *Mosaico romano de Arróniz.* — J. Ramón Mélide : *Antigüedades romanas descubiertas en Zaragoza.* — A. Blázquez : *Inscripciones del territorio sometido a la influencia española en Marruecos y Tánger.* — Conde de Cedillo : *Héroes y mártires gallegos. Los franciscanos de Galicia en la guerra de la Independencia, por Fr. Juan R. Legisima. Prólogo del Excmo. Sr. D. Eduardo de Hinojosa.* — A. Blázquez : *Estudios marroquíes. La embajada de D. Francisco Salinas y Moñino y el arreglo de 1785, por D. Gabriel de Morales.* — F. Codera : *Inscripción árabe de Trujillo.* — *Variedades.*

Boletín de la Real Sociedad Geográfica. Revista de Geografía Colonial y Mercantil.

Madrid. (Janer 1914.) — R. Beltrán y Rózpide : *Plan de un curso de geografía económica de la Península.* — *X Congreso Geográfico Internacional: Recomendaciones a los autores de mapas; atlas de las formas del relieve terrestre; mapas antiguos.*

Boletín de la R. S. Geográfica. Revista de Geografía Colonial y Mercantil. Ma-

drid. (Febrer.) — *Morfología geográfica española : Ponencia del Sr. D. Alfredo Gumá y Martí en el 2.º Congreso Español de Geografía Colonial y Mercantil.* — *El ferrocarril de Fernando Poo.* — *Crónica geográfica.*

Boletín de la R. A de la Historia. Madrid. (Febrer 1914.) — L. de Torre y Franco

Romero : *Mosén Diego de Valera. Su vida y sus obras. (Continuació.)* — R. Beltrán y Rózpide : *Los Estados-Unidos y el Japón.* — F. Fernández de Béthen-court. — D. Alberto Rodríguez de Lista. — F. Baráibar : *Lápidas de Puebla de Arganzón y Laguardia.* — A. Blázquez : *Consideraciones y documentos relativos al famoso ingenio del hidalgo Blasco de Garay.* — A. Blázquez : *Descubrimientos arqueológicos ocurridos en Sevilla con ocasión de los desmontes efectuados en la cuesta del Rosario.* — F. Fita : *Lápida ibérica de Cabanes y romanas de Almenara, Villareal y Tarragona.* — J. Klein : *Los privilegios de la Mesta de 1273 y 1276.* — *Variedades.*

- Boletín de la R. A. de la Historia.** Madrid. (Marzo.) — L. de Torre y Franco Romero : *Mosén Diego de Valera. Su vida y sus obras.* (Continuació.) — V. Molina : *Nuevas inscripciones romanas de Cádiz.* — J. Bécker : *Donostiarras del siglo xix.* — Marqués de Laurencin : «*La Araucana*» de D. Alonso de Ercilla y Zúñiga. — R. del Arco : *Nueva estación prehistórica de Tunzano (Huesca).* — R. Rotondo y Nicolau : *Un camajeo de Larache.* — A. Blázquez : *Un documento antiguo.* — C. Sanz Arizmendi : *Privilegio inédito de Alfonso X el Sabio (1257-1284).* — F. Fernández de Béthencourt : *Doña Angelina de Gracia.* — F. Fita : *Nuevas inscripciones romanas y visigóticas de Talaván y Meriele.* — *Variedades.*
- Boletín de la Real Sociedad Geográfica.** Revista de Geografía Colonial y Mercantil. Madrid. (Novembre-Diciembre.) — R. Beltrán y Rózpide : *La geografía y su enseñanza.* — A. Oetli : *Ascensiones en globo y a pie : I. De Madrid a Leceva en globo. II. En las cumbres de la sierra de Gredos.* — *Segundo Congreso de Geografía Colonial y Mercantil.*
- Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.** Zaragoza. (Novembre-Diciembre.) — F. Bona : *Dialectos hablados por los salvajes del Norte de Luzón (Filipinas).* — F. Bona : *Clasificaciones de las tribus infieles del Norte de Luzón.* — *Miscelánea.* — A. C. : *El viaje de una golondrina.* — *Fecundidad de las ostras.* — *Sección bibliográfica.* — *Crónica científica.*
- Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.** Valladolid. (Janer 1914.) — J. A. Reville : *La familia, los vecinos y los amigos de Cervantes en Valladolid en 1605.* — N. Alonso Cortés : *La Fastiginia.* — F. Fita : *El concilio nacional de Valladolid en 1143.* — *Reseña bibliográfica.*
- Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.** Valladolid. (Marzo.) — R. Núñez : *El Cristo del Congo.* — N. A. Cortés : *La Fastiginia, per Pinheiro da Veiga.* — J. A. Reville : *Valladolid. El retablo con pinturas de Metsys en el Salvador.* — F. Sangrador y Minguela : *Noticia sobre el colegio y capilla de Velardes en Valladolid.*
- Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.** Valladolid. (Diciembre.) — E. Tormo : *Martí y Monsó.* — J. Agapito y Reville : *Valladolid. La capilla mayor de la parroquia de Santiago.* (Acabament.) — R. M. Unciti : *Famosísima excursión a Medina del Campo.* — J. A. y R. : *El retablo mayor de San Antolín de Medina del Campo.* — *Reseña bibliográfica.* — *Sección oficial.*
- Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.** Valladolid. (Febrero 1914.) — J. A. Reville : *La familia, los vecinos, y los amigos de Cervantes en Valladolid en 1605.* — M. Gómez Moreno : *La capilla de la Universidad de Salamanca.* — N. Alonso Cortés : *La Fastiginia.*
- Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de Orense.** Orense. (Novembre-Diciembre.) — E. Escribano : *Orense y el coro de la Catedral de Lugo.* — Fr. F. Calvo : *Recuerdos de Aguas Santas* (Continuació.) I altres interessants treballs.
- La Montagne.** París. (Janer 1914.) H. Beraldi : *Ramond : sa jeunesse : le voyage en Suisse.* — *Crònica alpina.* — *Bibliografia.*
- La Montagne.** París. (Febrer 1914.) — R. I. Le Chatelier : *A Chamonix : Quelques promenades peu connues.* — L. Euthoven - Thomas : *Au Planet.* — R. Del-

- zenne : *A la Jungfrau : Ascensions d'hiver*. — J. Wehelin : *A l'entraînement* — R. de Golbévy : *La hutte du Grand Ventron (Vosges)*. — G. Hellin : *Un referendum sur l'organisation de l'enseignement de la technique alpine*.
 La Montagne. Paris. (Març.) — J. de Lépiney : *Petites escalades autour de Chamoniix*. — H. Vallot : *Entre Trêlechamp et la Flégère*. — R. Perret : *Le cirque du Fer-à-Cheval : historique*.
 Bolletino della Società degli Alpinisti Tridentini. Roveretto. (Janer-Febrer.) — V. Fabbro, A. Zippel : *A traverso le Dolomiti Ladine*. — *Il nuovo refugio sull Tosa G. Marzani*.

S'han rebut, a més, les següents publicacions:

- Hojas Selectas. Barcelona. (Març.)
 Estudios Franciscanos. (Janer, Febrer i Març.)
 Revista Musical Catalana. (Febrer i Març.)
 Boletín de la Sociedad Astronómica de Barcelona. Barcelona. (Janer 1914.)
 Revista Montserratina. (Febrer i Març.)
 Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana. Palma. (Janer.)
 Revista de Menorca. Mahó. (Janer.)
 Revue des Langues Romanes. Montpeller. (Octubre-Desembre 1913.)
 Revue Catalane. Perpinyà. (Janer 1914.)
 Bulletin Archéologique Historique et Artistique de la Société Archéologique de Tarn-&-Garonne. — Montauban. (Any 1913. I trimestre.)
 Revue des Alpes Dauphinoises. Grenoble. (Janer-Febrer 1914.)
 Boletín Mensual del Observatorio del Ebro. Tortosa. (Juny 1913.)
 Ibérica. Revista semanal ilustrada publicada por el Observatorio del Ebro. Tortosa. (24 Janer 1914. Núm. 4.)
 Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales. Zaragoza. (Febrer 1914.)
 Málaga. Revista trimestral ilustrada. Málaga. (31 desembre 1914.)
 Bulletin de la Chambre Syndicale Française de la Photographie. Paris. (Janer-Febrer 1914.)
 Spelunca. Paris. (Núm. 71. Març 1913.)
 Bolletino delle Società degli Alpinisti Tridentini. Roveretto. (Novembre-Desembre 1913.)
 L'Excursionista. Torino. (Janer 1914.)
 Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins. Viena. (1913.)
 Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins. Munich. (15 Desembre, 31 Desembre, 31 Janer, 28 Febrer.)
 Bulletin de Dialectologie Romane. Hamburg. (Juliol-Desembre 1913.)
 Butlletí del C. A. Rus de Crimea i del Caucàs. Odessa. (Núm. 4, 1913.)
 Alpine Journal. Londres. (Febrer 1913 i Janer 1914.)
 O Instituto. Coimbra. (Desembre.)
 Bulletí del Club Alpí Japonès.
 Mazama. Oregon. EU. del NA. (Desembre 1913.) Amb magnífics gravats.
 Memorias y Revista de la Sociedad Científica «Antonio Alzate». México. (Tomo, 52, núms. 7 y 8. Tomo 33, núms. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 8.)
 Ymer. Stokholm. (Häft, 1914.)

CRÒNICA DEL CENTRE

JUNY DE 1914

EXCURSIONS I VISITES

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA. — Organitzades per aqueixa activa Secció, s'han realitzat, durant aquest mes : una excursió, el dia 7, cap a les poblacions de Balenyà, Tona i Seva, per obtenir reproduccions fotogràfiques de llurs creus de terme i més importants monuments; una altra, en automòbil, el dia 14, cap a Terrassa, la Barata, Mura, Navarcles, Manresa, Calders, Sant Llorenç Savall i Sabadell, la qual se vegé força concorreguda; i una tercera al terme d'Horta per visitar la torre del Sr. Martí Codolar; resultant totes elles molt profitoses i agradables.

CONFERENCIES

UNA EXCURSIÓ PER LA COMARCA DE GANDESA. — En la sessió corresponent al dia 5 del prop-passat mes de juny va donar-se a conèixer el treball-ressenya d'una excursió per Mora d'Ebre, Corbera, Gandesa, Casserres, Arenys de Lledó, Horta i altres poblacions d'aquella interessant comarca, realitzada i escrita pel nostre amic i company D. Joan Roig i Font, el qual publicarem en el pròxim número. Durant la sessió van projectar-se gran nombre de vistes fotogràfiques d'aquella pintoresca regió.

EXPLORACIONS ESPELEOLÒGIQUES A LA MONTANYA DE SANT LLORENÇ DEL MUNT. — El dia 12, el president de la Secció de Geografia física i Geologia, Mn. Marià Faura i Sans, va donar una interessant conferència ressenyant en forma ben agradosa les exploracions espeleològiques que l'any darrer s'havien efectuat en el massiu de Sant Llorenç del Munt, presentant al propi temps una notable col·lecció de clixés fotogràfics obtinguts durant les matèixes.

UNA VISITA A LA REGIÓ LACUSTRE DE CAPDELLA I A LES INSTAL·LACIONS HIDROELÈCTRIQUES DE LA ENERGIA ELÈCTRICA DE CATALUÑA. — El dia 19 va llegir-se un treball del nostre bon amic D. Josep Galbany i Parladé donant compte detingut d'una visita per ell i altres companys del CENTRE realitzada vers la regió pirenenca de Capdella amb el principal objecte de visitar les obres que la Energia Eléctrica de Catalunya hi està realitzant a fi de muntar i establir les seves notabilíssimes instal·lacions hidroelèctriques, que tant han de beneficiar la nostra terra. En el transcurs de la conferència foren projectats gran nombre de clixés fotogràfics.

SESSIÓ NECROLÒGICA

Complint l'acord prè per la Junta Directiva amb motiu de la mort del benemèrit soci D. Juli Soler i Santaló, el dia 26 va celebrar-se la vetllada necrològica dedicada an aquest malaguanyat amic i company amb ocasió de col·locar el seu retrat a la galeria d'excursionistes il·lustres del nostre CENTRE.

Sota la presidència de D. César August Torras, a qui feien costat altres individus de la Directiva i de la família de l'homenatjat, va començar la sessió, pronunciant el nostre president sentides paraules encaminades a enaltir la bona memoria del company perdut, posant de relleu la seva personalitat i significació dins de l'excursionisme, i dolent-se de la seva perdua irreparable. Seguidament va descobrir el retrat d'en Juli Soler, pintat per l'amic Sr. Blanch i Sintas, el qual des d'aquell instant havia d'honorar la galeria d'excursionistes il·lustres de la nostra casa.

Acte seguit el soci D. Eduard Vidal i Riba passà a llegir el treball que la Junta Directiva havia encomanat a D. Ceferí Rocafort i Samsó, i que és rebut amb general aplaudiment, el qual publiquem en altre lloc d'aquest mateix número, junt amb el treball del Sr. Danès i Vernedas, que fou llegit a continuació.

Clougé l'acte el propi Sr. Torras amb paraules d'agraïment a tots els qui d'una o d'altra manera havien prè part en aquesta sessió.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

El nostre bon amic D. Pelegrí Casades i Gramatxes ha vingut continuant durant aquest mes les seves interessants conferències d'Arqueologia. Veus-aquí el seu resum-programa:

Dia 8. Conversa LXXIV de les d'Arqueologia romana : De la ceràmica. — Etimologia, origen i aplicacions. — *Lateres*. — *Fictile opus*. — *Figulinæ*. — Els relleus d'argila. — Decoració arquitectònica. — Estatues i figures. — Els vasos aretins. — Les *lucernæ*. — Tipus i inscripcions.

Dia 15. Conversa LXXV : Obres artístiques d'argila cuita. — Caràcter, tècnica, estil i assumptes. — Les estatures i figuretes. — *Sigillæ*. — Tipus. — Aplicacions. — De la vaixel·la aretina. — Artífexs cèlebres. — Tipus.

Dia 22. Conversa LXXVI : De la epigrafia. — Divisió de les inscripcions. — Tipus de les lletres segons les èpoques. — Epoca d'or de l'epigrafia romana. — Classificació dels epígrafs. — Particularitats. — Denominació romana. — Diversitat d'epígrafs. — Classificació. — Materials en que es consignen. — Redacció de les inscripcions. — Tècnica dels epígrafs.

JUNTA GENERAL I DE SECCIONS

El dia 30 de juny tingué lloc l'anunciada Junta General Ordinaria de senyors socis, la qual, per absència del Sr. Torras, va presidir el vice-president,

D. Lluís Llagostera. En la mateixa va procedir-se a l'aprovació dels comptes anyals presentats pel senyor tresorer, a la llegida i aprovació de les actes de les dues Juntes anteriors, i a la presa en consideració d'algunes mocions fetes verbalment per alguns socis.

Com a conseqüència de l'elecció dels càrrecs vacants de la Junta Directiva per cessació reglamentària dels individus que els ocupaven, aquesta queda constituïda de la següent manera:

President : D. César A. Torras. *Vice-president* : D. Francisco de P. Maspòns. *Tresorer* : D. Gabriel Roig. *Secretari primer* : D. Timoteu Colominas. *Secretari segon* : Antoni Nin. *Bibliotecari* : D. Joan M.ª Guasch. *Conservador* : don Francisco Blanch. *Vocals* : D. Armengol Arruga, D. Pere Rius, D. Ignasi Soler i D. Ferràn Valls.

Havent-se procedit igualment, durant aquest mes, a la renovació parcial de les Juntes de les Seccions, queden aquestes formades com segueix:

SECCIÓ D'ARQUITECTURA. — *President* : D. Josep Domènech. *Vice-president* : D. Adolf Florensa. *Secretari* : D. Ignasi Adroer. *Tresorer* : D. Lluís Bonet. *Arxiver* : D. Francesc Folguera. *Vocals* : D. Josep Danès, D. Guillem Forteza i D. Gaietà Cabañes.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA FÍSICA I GEOLOGIA. — *President* : Mn. Marià Faura Sans. *Vice-president* : D. Francesc Flos Calcat. *Secretari* : D. Salomó Campalans. *Tresorer* : D. Joan Rosals. *Conservador* : D. Josep Franch. *Vocals* : D. Melció Marcer i D. Ramón Noguera.

SECCIÓ DE SPORTS DE MONTANYA. — *President* : D. Lluís Valls. *Vice-president* : D. Jacob Norby. *Secretari* : D. Rosèn Morató. *Tresorer* : D. Lluís Coll. *Vocals* : D. Albert Santamaría, D. Josep Rosich i D. Joan Pujolar.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA. — *President* : D. F. Xavier Parés. *Secretari* : don Lluís Madrenys. *Arxiver* : D. Lluís Botey. *Vocals* : D. Joan Masó i D. Alfred Bosch.

SECCIÓ D'HISTORIA I ARQUEOLOGIA. — *President* : D. Pelegrí Casades. *Secretari* : D. Adolf Gaza. *Arxiver* : D. Joan Santaló. *Vocals* : D. Francesc Jorba, D. Aureli Capmany i D.ª Lluïsa Ballés.

SOCIS INGRESSATS DURANT EL SEGON TRIMESTRE DE 1914

Toribi Gallego. — Jaume Caritg. — Pilar Sala, viuda Moraleda. — Josep X. Satorras. — Josep J. Millet. — Manel Ballarín Guarro. — Marià Solà Ferrer. — Artur Andreu Alabedra. — Josep Toll Plantada. — Josep Casamajó Llorens. — Secció Excursionista de la societat *Fomento Martinense*. — Pere Català

Pich. — Domingo Bayarri. — Josep Salvat. — Miquel Badrinas Benvingut.
— Joan Grasas. — Jacint Aragonès. — Francesc Milà. — Miquel Aurich Casas.
— Narcís Amigó García. — Joan Co.

NOVES

CURSET D'HISTORIA DE CATALUNYA. — En aquests darrers temps, el nostre amic i company Dr. D. Daniel Girona i Llagostera, ha vingut donant, en el local del nostre CENTRE EXCURSIONISTA i a càrrec de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, una tanda de Conferències-lliçons d'Historia de Catalunya, dedicades als nois i noies de les nostres escoles; les quals s'han vist força concorregudes i han sigut justament aplaudides per llurs pràctics resultats. La nostra felicitació i les nostres mercès al Dr. Girona i a l'entitat organitzadora.

EN PRO DEL TURISME. — A la ciutat de Londres, i sota els auspicis del Govern espanyol i del comissari regi del Turisme, s'ha inaugurat la bombejada Exposició del Turisme, la qual no és més que una vergonya per al nostre país, ja que ha quedat reduïda a una exhibició de Music-Hall, o espectacle *genuinamente español*, amb cantadors i ballarines, amb el nom de *Sunny Spain* i instal·lat a Earl's Court. Sortosament, el nostre CENTRE, que hi havia sigut especialment invitat, va enterar-se a temps de lo que es tractava, i va declinar l'honor (?) de col·laborar en aquest acte. Molt de doldre són aquestes encepegades per part dels que tenen a llur càrrec la direcció del foment del turisme a Espanya i l'administració dels cabals dedicats an aquest lloable fi.

NOMENAMENT. — Ha sigut nomenat delegat especial a Barcelona de la Comissaria Regia del Turisme i de la Cultura Popular, D. Eusebi Güell i López, individu de la Junta Directiva de la Societat d'Atracció de Forasters i entusiasta de tot allò que afecta a la cultura i al turisme, per lo qual molt és d'esperar de la seva actuació.

PIRENENQUES. — La Companyia Francesa del Mig-dia ha organitzat per a aquest estiu, del 25 de juny al 15 de setembre, una seria d'excursions en automòbil a través dels Pireneus, des de Biarritz a Cerbère i viceversa, en sis jornades, passant per Cambó, Maslean, colls d'Aubisque i de Soslam, Caunterets, coll de Tourmalet (2,122 m.), Bagnères de Bigorre, Luchon, Saint-Girons, Ax-les-Thermes, coll de Puymorens, Font Romeu i Vernet-les-Bains, amb excursions combinades pels encontorns de les esmentades poblacions.

Aquesta travessia es farà dues vegades per setmana en cada sentit.

— El refugi de Lanós, del Club Alpi Francès, ha sigut arreglat deguda-

ment i proveït de lliteres i robes per a vuit persones, lo qual contribuirà a fer que siguin molt visitats aquells encontorns de la nostra Cerdanya i facilitarà en gran manera l'ascensió adalt la pica de Querlit.

— El Club Alpí Francès i el nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA han convingut la reciprocitat de tracte entre llurs individus en els refugis pertanyents a les dues entitats. Per aprofitar els avantatges que això reporta, i a fi de poder justificar la qualitat de soci, el CENTRE procedeix a l'entrega d'un carnet d'identitat dedicat an aquest objecte.

EL MAPA DE CATALUNYA. — La Diputació Provincial de Barcelona, que ve publicant el mapa geològic de la província sota la direcció del Dr. Almera, té acordat en principi la publicació del mapa geogràfic de Catalunya a escala de 1 : 100,000. A dit fi ha encarregat l'organització dels treballs preparatoris a la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, la qual acaba de fer pública una convocatòria per a un concurs a dues places de cartògraf i de deliniador, dotades amb els sous respectius de 4,000 i 2,000 pessetes anyals. La tasca assenyalada an aqueixos és l'aplegament de tots els treballs fets sòbres topografia de Catalunya, completant-los i realitzant després el traçat del mapa. La feina de dits senyors serà inspeccionada per l'esmentada Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, i la llur provisió es farà per un tribunal nomenat per la mateixa i previs els exercicis teòrics i pràctics que el mateix determini.

També l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol està actualment, i des d'algun temps ençà, treballant en la confecció de les fulles corresponents a Catalunya del mapa geogràfic d'Espanya que ve publicant.

Molt és de desitjar que es doni gran impuls an aquestos treballs, per veure si a l'últim tenim el tant desitjat mapa de Catalunya. El nostre CENTRE EXCURSIONISTA havia realitzat, en diferents èpoques, gestions i treballs encaaminats a dita finalitat, i un dels seus lloables intents, cent voltes expressats, era la publicació del mapa de Catalunya en fulles parcials i fet amb tota la cura i la serietat que aquesta obra requireix. Per això, sigui la que sigui l'entitat o corporació que porti a cap aquesta obra magna i profitosa, els excursionistes catalans vénen obligats a prestar-li llur valuós concurs. Ara sols és de desitjar que una seriosa activitat i un sà criteri dirigeixin els encarregats de dita obra, a fi que aviat sigui un fet l'existència del mapa de Catalunya de que avui estem mancats.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.